

Tytuł: „Wolność, granice, moc i szacunek”

Cele lekcji: Uczeń zna biografię Marszałka Józefa Piłsudskiego. Zna dorobek polityczny i militarny. Przedstawienie Marszałka jako fenomenu wodza.

Metody: Wykład, praca z tekstem źródłowym, praca własna ucznia, materiały filmowe, wycieczka:

- Wilno (Litwa): „Życia Marszałka”- Zułowo, Powiewiórki, Pikieliszki, Bezdany, Truskienniki;
- Warszawa (Polska): Sulejówek, Kraków;
- Budapeszt (Węgry): Gra miejska „Śladami pamiątek Polskich na Węgrzech”.

Formy pracy:

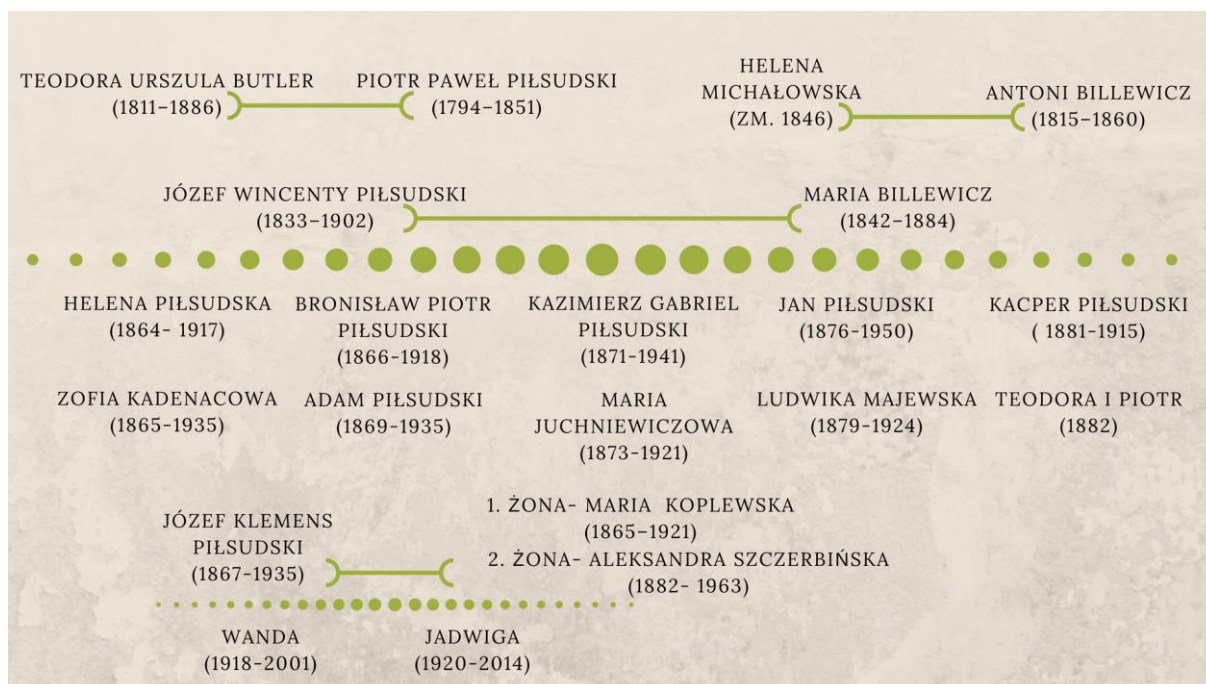
- zbiorowa
- praca w grupach (dwu-, lub trzyosobowych)
- indywidualna

Cykl lekcji:

1.) Przedstawienie rysu historycznego

Polecenie:

Zapoznaj się z drzewem genealogicznym rodziny Józefa Piłsudskiego.

Józef Klemens Piłsudski (ur. 5 grudnia 1867 r. w Zułowie, zm. 12 maja 1935 r. w Warszawie) – polski działacz społeczny i niepodległościowy, żołnierz, polityk, mąż stanu. Był czwartym dzieckiem Marii i Józefa Wincentego Piłsudskich od 1892 członek Polskiej Partii Socjalistycznej i jej przywódca w kraju, twórca Organizacji Bojowej PPS (1904 r.) i Polskiej Organizacji Wojskowej (1914 r.), kierownik Komisji Wojskowej i Tymczasowej Rady Stanu (1917 r.), od 11 listopada 1918 r. naczelny wódz Armii Polskiej, w latach 1918–1922 Naczelnik Państwa, pierwszy marszałek Polski (1920 r.); przywódca obozu sanacji po przewrocie majowym (1926 r.), dwukrotny premier Polski (1926–1928 i 1930 r.); wywarł decydujący wpływ na kształt polityki wewnętrznej i zagranicznej II RP.

W lipcu 1874 r. rezydencja właścicieli wsi doszczętnie spłonęła i rodzina Piłsudskich przeprowadziła się do Wilna.

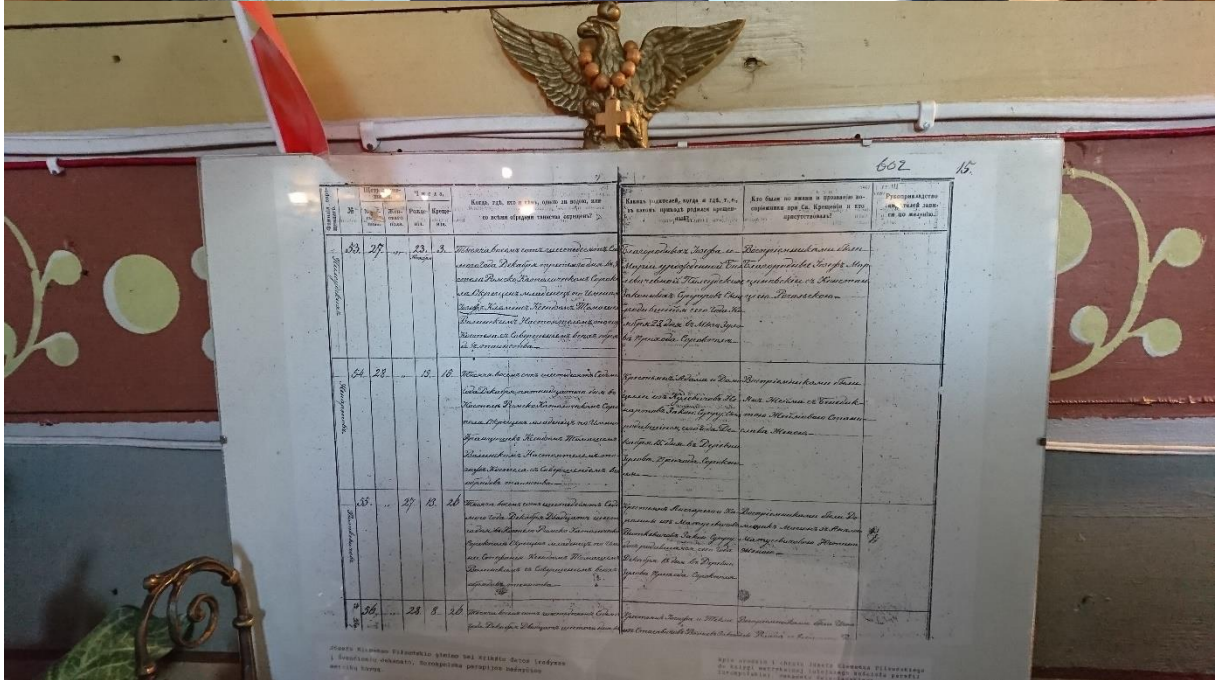
Obecnie miejsce urodzenia Józefa Piłsudskiego jest oznaczone trzema znakami oraz rosnącym dębem (posadzonym tutaj podczas uroczystości w 1937 r. przez ówczesnego Prezydenta RP Ignacego Mościckiego).

Józef został ochrzczony 15 grudnia 1867 r. w kościele rzymskokatolickim w majątku Sorokpol (dekanat święciański) przez księdza Tomasza Wolińskiego. Rodzicami chrzestnymi byli Józef Marcinkowski i Konstancja Rogalska.

Zdjęcia wykonała: Agnieszka Wieszczycka-Bromska, Fundacja „Dla Polonii”

2.) Wprowadzenie pojęć:

Naczelnik Państwa – urząd głowy państwa w Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918–1922; w okresie istnienia urzędu naczelnikiem państwa był marsz. Józef Piłsudski.

Urząd Tymczasowego Naczelnika Państwa został powołany na mocy dekretu Józefa Piłsudskiego z dnia 22 listopada 1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej, który ustalał ustrój republikański odrodzonej Polski, organizację i kompetencje

tymczasowych organów władzy państwowej do momentu ukonstytuowania wybranego w demokratycznych wyborach Sejmu Ustawodawczego, do którego równocześnie Piłsudski rozpisał wybory w oparciu o ordynację proporcjonalną.

Marszałek- Marszałek Polski – najwyższy stopień wojskowy w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Niższym stopniem wojskowym jest generał (bezzprzymiotnikowy, czterogwiazdkowy).

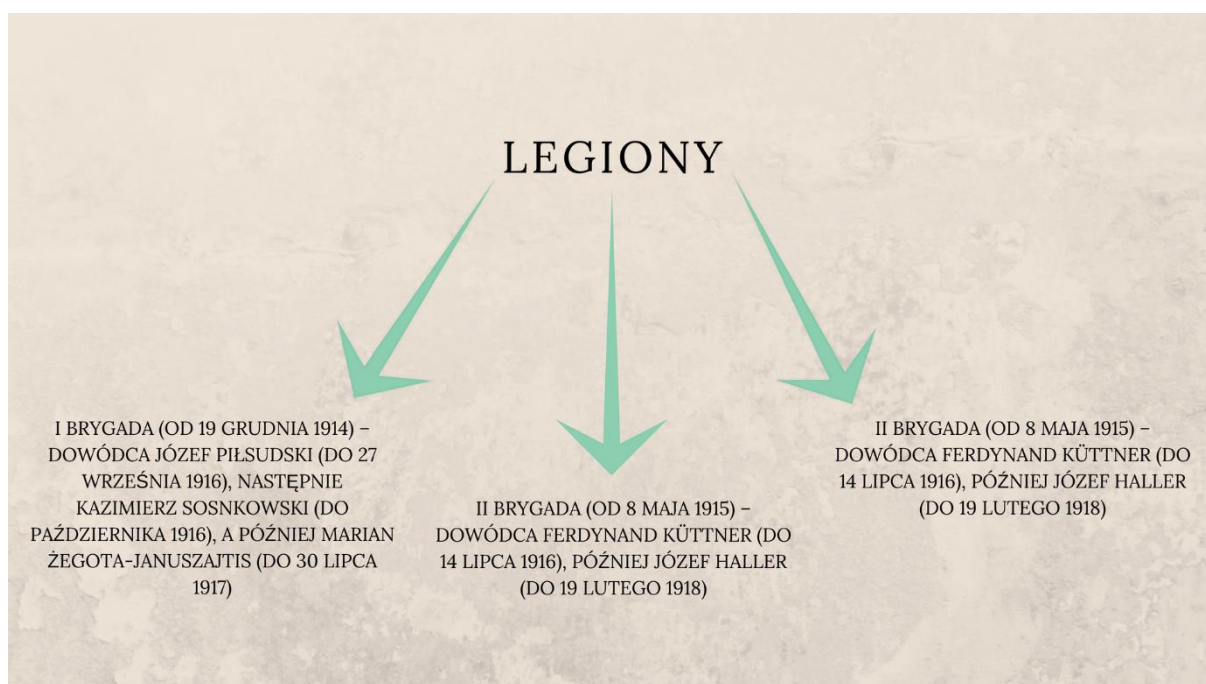
19 marca 1920 r. Józef Piłsudski przyjął dla siebie i zatwierdził jako Naczelnny Wódz unikatowy stopień Pierwszego Marszałka Polski. W poniedziałek 15 listopada 1920 r. na Placu Zamkowym w Warszawie miało miejsce uroczyste wręczenie buławy marszałkowskiej Pierwszemu Marszałkowi Polski Józefowi Piłsudskiemu. Buławę, symbol władzy i bezwzględного posłuchu, Naczelnemu Wodzowi Polskich Sił Zbrojnych wręczył żołnierz frontowy. Buława została poświęcona przez biskupa polowego Stanisława Galla w czasie mszy polowej.

Legiony Polskie – polska formacja wojskowa, utworzona 27 sierpnia 1914 r.; Legionom Polskim początek dała Pierwsza Kompania Kadrowa, sformowana 3 sierpnia 1914 r. w Krakowie z inicjatywy Józefa Piłsudskiego.

Legiony powołane zostały 16 sierpnia 1914 r. przez Naczelny Komitet Narodowy. Stanowiły oddzielną formację Armii Austro-Węgierskiej. Skupiły polskie organizacje paramilitarne, m.in. oddziały Związku Strzeleckiego, Polskie Drużyny Strzeleckie, a także sekcje Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Formalną podstawą tworzenia oddziałów legionowych był rozkaz austriackiego dowództwa z 27 sierpnia 1914 r., w którym zarządzono utworzenie Legionu Wschodniego i Legionu Zachodniego oraz powołanie dwóch równorzędnych komendantów dla obu Legionów.

Legion Wschodni został rozwiązany po zajęciu Lwowa przez wojska rosyjskie.

Legion Zachodni został przeformowany w trzy brygady:

Polecenie: Zapoznaj się z utworem „My, Pierwsza Brygada”

<https://www.youtube.com/watch?v=k24j4F2o9w>

Polska Partia Socjalistyczna (PPS)– polska partia polityczna o charakterze niepodległościowym, socjalistycznym i pracowniczym (klasyfikowana w grupie partii lewicowych), założona w listopadzie 1892 r. podczas tzw. zjazdu paryskiego jako Związek Zagraniczny Socjalistów Polskich, jedna z najważniejszych w Polsce sił politycznych aż do 1948 r. Przez niemal cały okres PRL jako samodzielna partia działała jedynie na emigracji.

- 3.) **Przedstawienie tradycji rodzinnych i ich wpływu na kształtowanie się osobowości Marszałka- Rola matki- Maria Piłsudska z Billewiczów.**

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maria_z_Billewicz%C3%B3w_Pi%C5%82sudska.jpg

Maria wpajała dzieciom patriotyzm, uczyła je polskiej literatury i historii. Po upadku powstania styczniowego szczególnie intensywnie edukowała je poprzez lekturę dzieł wieszczów narodowych. Maria widziała w swoich synach, szczególnie w Józefie bojowników o wolność Polski.

„Matka mnie do tej roli, jaka mnie wypadła chowała”-
Józef Piłsudski.

W swoim testamencie Józef Piłsudski napisał: „Zaklinam wszystkich, co mnie kochali sprowadzić zwłoki mojej Matki z Sugint Wilkomirskiego powiatu do Wilna i pochować największego rycerza Polski nade mną. Niech dumne serce u stóp dumnej matki spoczywa. Matkę pochować z wojskowymi honorami, ciało na lawecie i niech wszystkie armaty zagrzmia salwą pożegnalną i powitalną tak, aby szyby w Wilnie się trzęsły. Matka mnie do tej roli, jaka mnie wypadła chowała”.

Marszałek zmarł 12 maja 1935 r. w Belwederze. 12 maja 1936 r., zgodnie z testamentem serce Piłsudskiego zostało złożone w grobie jego matki na cmentarzu Na Rossie w Wilnie.

Na czarnej granitowej płycie nagrobnej zgodnie z wolą Piłsudskiego wykuto cytaty z *Wacława* (u góry) i *Beniowskiego* (u dołu) Juliusza Słowackiego:

Ty wiesz, że dumni nieszczęściem nie mogą

Za innych śladem iść tą samą drogą.

MATKA I SERCE SYNA

Kto mogąc wybrać, wybrał zamiast domu

*Gniazdo na skałach orła, niechaj umie
Spać, gdy źrenice czerwone od gromu
I słyszać jęk szatanów w sosen szumie.
Tak żyłem.*

ZADANIE: znajdź korzystając z Internetu odpowiedź na pytanie- kto z rodziny marszałka brał udział w powstaniu Styczniowym?

4.) Etapy działalności

a. Aresztowanie i zsyłka na Sybir

Pobyt na Syberii zmienił Józefa Piłsudskiego w konspiratora i zdeklarowanego wroga Rosji. Będąc na Syberii Piłsudski poznał trudy zesłania, ciężkiej pracy. Przebywając w Kireńsku nad rzeką Leną, a od 1890 roku w Tuncie poznawał piękno tego lesistego kraju i nawiązywał znajomości. Gdy 1 lipca 1892 roku wrócił z zesłania do rodzinnego Wilna szybko nawiązał kontakty z socjalistami polskimi widząc w ich programie szansę na niepodległość Polski.

b. Ruch Strzelecki- współtwórcy ruchu strzeleckiego – uczniowie mają za zadanie przygotować prace na temat wszystkich współorganizatorów ruchu Strzeleckiego

c. Legiony

d. Tworzenie Armii

e. Walka o granice

- Walki na Ukrainie
- Powstanie Wielkopolskie
- Konflikt z Czechami
- Pierwsze powstanie śląskie
- Wojna polsko-bolszewicka Elementy/Cud nad Wisłą/ pomoc węgierska- dostawa amunicji i broni

"Całą amunicję w magazynach nakazuję przekazać Polsce!" - jak Węgrzy pomogli pobić Sowieców

Takiej książki od dawna brakowało. Wydana nakładem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych publikacja "Dwa bratanki..." to wybór archiwalnych źródeł dotyczących węgiersko-polskich relacji polityczno-wojskowych w trudnych latach utrwalania niepodległości, tj. 1918-1920.

Jej autorem jest węgierski historyk Endre László Varga, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jak pisze we wstępie:

Spotkanie żołnierzy polskich i węgierskich na granicy między dwoma krajami utworzonej po zajęciu części Słowacji przez Węgry.

ZOBACZ TAKŻE:

- Granica polsko-węgierska
- 1939: Węgry odmawiają ataku na Polskę

„W połowie lat 70. ubiegłego wieku na Uniwersytecie Jagiellońskim jeden z moich kolegów zapytał, czy wiem coś na temat amunicji dostarczonej z Węgier do Polski podczas wojny z bolszewicką Rosją w 1920 roku? Odpowiedziałem zgodnie z prawdą - że nic nie wiem. Ale pytanie zadane przez Polaka - mnie Węgrowi - zapadło pamięci na wiele lat i było inspiracją dla niełatwych w owym czasie dociekań.”

Zasiane pytanie zrodziło zaciekawienie, które zawiodło autora do archiwów wojskowych Warszawy i Budapesztu, oraz ministerstw spraw zagranicznych obu krajów.

Jak wynika z przytoczonych w książce dokumentów w latach 1918–1920, w czasie bitwy o Lwów i wojny polsko-bolszewickiej, Węgry trzykrotnie, w decydujących chwilach, udzielały Polsce pomocy wojskowej, w tym dostaw amunicji karabinowej i artyleryjskiej.

Pierwszy transport węgierskiej amunicji dotarł do Polski w listopadzie 1918 r. w początkowej fazie polsko-ukraińskiego konfliktu o Lwów. Węgry wsparły także II RP w czasie wojny bolszewickiej i odwrotu naszego wojska z Kijowa, kiedy zapas amunicji osiągał stan krytyczny

i zdarzało się - jak wskazuje autor - że żołnierze szli do boju rozporządzając zaledwie kilkunastoma nabojami.

Jak wynika z pisma z 8 lipca 1920 r. (zachowanego w zbiorach archiwum węgierskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych) węgierski minister obrony narodowej gen. dyw. István Sréter nakazał wtedy **przekazać Polsce w trybie natychmiastowym cały zapas amunicji armii węgierskiej** i zarządził, by przez następne dwa tygodnie fabryka amunicji Manfreda Weissa pracowała wyłącznie na potrzeby Polski.

Według raportu złożonego przez gen. Kazimierza Sosnkowskiego podczas posiedzenia Rady Obrony Państwa 5 lipca 1920 r., amunicja, którą dysponowało wojsko polskie, miała ulec wyczerpaniu już 14 sierpnia 1920 r.

Z dokumentów prezentowanych przez Endre László Vargę wynika, że 12 sierpnia 1920 r., w przeddzień Bitwy Warszawskiej, dotarł do Polski transport z ok. 20 milionami sztuk węgierskiej amunicji, co, według autora książki, miało istotny wpływ na wynik tej bitwy.

Podczas wojny polsko-bolszewickiej przez terytorium Węgier przechodziły także transporty materiałów wojskowych zakupionych przez Polskę we Francji, Włoszech oraz, za pośrednictwem firm prywatnych, w Austrii. W tym czasie Rosja, grożąc rządowi austriackiemu i węgierskiemu zatrzymaniem jeńców wojennych z I wojny światowej, zażądała deklaracji neutralności oraz wstrzymania transportu sprzętu wojskowego i amunicji do Polski. Podczas gdy rząd austriacki - jak wskazuje autor książki - przystał na te warunki i respektował je, Węgrzy zgodzili się na nie tylko formalnie. W sytuacji gdy także Czechosłowacja zawracała transporty idące przez jej terytorium do Polski, Węgry obok Francji miały pozostać jedynym państwem wspierającym Polskę materialnie i dyplomatycznie w czasie wojny polsko-bolszewickiej.

W latach 1919-1922 r. w Jordanowie pod Krakowem stacjonował również Legion Węgierski utworzony na podstawie tajnego porozumienia między węgierskimi i polskimi sztabami generalnymi. W razie konfliktu zbrojnego Polski i Węgier z Czechosłowacją ta złożona z kilku oficerów i ok. 100 żołnierzy szeregowych tajna jednostka miała wysadzić w powietrze tunele i mosty oraz urządzenia kolejowe i komunikacyjne leżące na terenie Śląska Cieszyńskiego, będącego wówczas pod okupacją czeską.

Jak wynika z zachowanego w zbiorach Archiwum Wojskowego w Budapeszcie raportu z 6 października 1920 r. przedstawiciela węgierskiego Sztabu Generalnego przy poselstwie węgierskim w Warszawie płk. Takach'a-Tolvay'a podczas rozmowy z nim szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego gen. Tadeusz Rozwadowski miał powiedzieć:

„Zapamiętaj sobie, że my nigdy nie zapomnimy Węgrom tego szlachetnego zamiaru, z jakim chcieli służyć nam szczerą pomocą w najcięższych dla nas chwilach. [...] Może przyjdzie czas kiedy się wam zrewanżujemy. [...] Byliście jedynym narodem, który naprawdę chciał nam pomóc, wsparcie Francuzów nadeszło dopiero po wielkich naciskach, a nawet wtedy, jakież to było wsparcie? Anglicy układali się przeciwko Polsce z Litwinami i Niemcami, ci ostatni z kolei zmawiali się z Czechami.”

Jak napisał we wstępie prof. dr hab. Grzegorz Nowik, redaktor naukowy publikacji:

„Węgierska pomoc okazana Polsce w 1920 r. jest nie do przecenienia i pozostanie zawsze w polskiej pamięci. Owe dowody braterstwa i solidarności „bratanków”, dyktowane realnymi narodowymi interesami, ale wykraczające poza ramy czystego interesu oraz narodowego sentymentu, zaowocowały 20 lat później, gdy podczas II wojny światowej Węgry przygarnęły w 1939 r. i dały opiekę tysięcznym rzeszom polskich uchodźców, zaowocowały postawą wojsk węgierskich, które w 1944 r. nie dały się użyć do walki z Powstaniem Warszawskim, zaowocowały także w 1956 r., gdy Powstanie Węgierskie czerpało inspirację z „polskiego października”, a Polska, pozostająca w okowach komunizmu, niosła pomoc humanitarną ofiarom powstania i narodowi węgierskiemu.”

Książka "Dwa bratanki..." stanowi dokumentację niezwykle ofiarności wynikającej z wielowiekowej przyjaźni.

"Polak, Węgier, dwa bratanki / I do szabli, i do szklanki / Oba zuchy, oba żwawi / Niech im Pan Bóg błogosławi."

("Lengyel-magyar két jó barát / Együtt harcol s issza borát / Vitéz s bátor mindkettője / Áldás szálljon mindkettőre.")

f. Konferencja w Wersalu- praca własna ucznia- przygotowanie referatów

Ocena pracy uczniów:

A.) Przeczytaj tekst źródłowy:

„Kto nie szanuje i nie ceni swojej przeszłości, ten nie jest godzien szacunku, teraźniejszości ani prawa do przyszłości.”- Dyskusja nad znaczeniem słów Marszałka.

Telegram J. Piłsudskiego, notyfikujący powstanie Państwa Polskiego, z 16 listopada 1918 r.:

Jako wódz Naczelny Armii Polskiej, pragnę notyfikować rządowi i narodom wojującym i neutralnym istnienie Państwa Polskiego Niepodległego, obejmującego wszystkie ziemie zjednoczonej Polski.[...]Dzięki zmianom, które nastąpiły wskutek świetnych zwycięstw armii sprzymierzonych-wznowienie niepodległości i suwerenności Polski staje się odtąd faktem dokonanym. Państwo Polskie powstaje z woli całego narodu i opiera się na podstawach demokratycznych. Rząd Polski zastąpi panowanie przemocy, która przez sto czterdzieści lat ciążyła nad losami Polski-przez ustrój, zbudowany na porządku i sprawiedliwości. Opierając się na Armii Polskiej pod moją komendą, mam nadzieję, że odtąd żadna armia obca nie wkroczy do Polski, nim nie wyrazimy w tej sprawie formalnej woli naszej. Jestem przekonany, że potężne demokracje Zachodu udzielą swej pomocy i braterskiego poparcia Polskiej Rzeczypospolitej Odrodzonej i Niepodległej.

Wódz Naczelny Piłsudski

Pytania oraz zagadnienia do dyskusji oparte na tekście źródłowym i znajomości tematu z omawianej wyżej lekcji

1. Co Józef Piłsudski oznajmił światu w telegramie notyfikującym?
2. Na jakich przesłankach opierał swój sąd, że demokracje zachodnie udzielają odrodzonej Polsce swego poparcia?
3. Omów sytuację polityczną w jakiej znajdowały się Polska i Węgry po I wojnie światowej.
4. Kiedy, po raz pierwszy, Polska otrzymała pomoc w zaopatrzeniu amunicji, ze strony węgierskiej?
5. Jak duża była pomoc węgierska (wyrażona w liczbach) w przeddzień Bitwy Warszawskiej?
6. Zacytuj zdanie prof. dr hab. Grzegorz Nowika, o znaczeniu pomocy węgierskiej w 1920 r.
7. W jaki sposób Polacy odwdzięczyli się Węgrom na przestrzeni historii, jeśli nie wiesz, poszukaj w dostępnym źródłach internetowych i zobacz lekcję „Robimy rewolucję” oraz „Za naszą i waszą wolność- gen. Józef Bem”, którą znajdziesz na naszej stronie wśród innych ciekawych scenariuszy lekcyjnych.

B.) Propozycje filmowe:

- a. https://youtu.be/XSU_Blausec
- b. <https://www.youtube.com/watch?v=b2bIkKrq0RU>
- c. <https://www.youtube.com/watch?v=NWZreTJE3mY>
- d. <https://www.youtube.com/watch?v=zhTxpCE0y38>

- e. <https://www.youtube.com/watch?v=AQUFQ0gSWSo>
- f. https://www.youtube.com/watch?v=ME1v_gteXjI
- g. <https://www.youtube.com/watch?v=b5FGGsJarAc>

Podsumowanie lekcji

- 1) Co sądzisz o postawie Marszałka? Czy zgadzasz się ze słowami Mościckiego?
Czy uważasz, że Marszałek Józef Piłsudski faktycznie był doskonałym wodzem?
Czy zasługuje na swoje miejsce w historii?
- 2) Podaj przykłady znanych Ci innych Polaków, którzy walczyli o wolność innych narodów.
- 3) Rola rodziców Józefa Piłsudskiego, jego matki Marii i ojca w wychowaniu patriotycznym Ziuka (tak Marszałka nazywała zdrobniale Marszałka).
- 4) W jakich okolicznościach i za co został aresztowany Piłsudski z bratem Bronisławem oraz gdzie został zesłany na katorgę?
ZADANIE: znajdź korzystając z materiałów źródłowych w jakich rejonach przebywał Piłsudski i jego brat.
- 5) Jaki miał wpływ na poglądy przyszłego marszałka jego pobyt na Syberii?
- 6) W jakiej dziedzinie naukowej zasłynął brat Piłsudskiego Bronisław?
ZADANIE: Znajdź informacje o potomkach Bronisława Piłsudskiego.
- 7) Rola organizacji strzeleckich w budowaniu przyszłych organizacji wojskowych.
ZADANIE: Znajdź w materiałach źródłowych dowódców i organizatorów ruchu strzeleckiego.
- 8) Wyjaśnij złożoną sytuację wewnętrzną i zewnętrzną odrodzonego państwa w 1918-1919.
ZADANIE: Wyjaśnij kto wywołał rewolucje w Berlinie/Budapeszcie/Wiedniu
- 9) Jaka była rola państwa Węgierskiego podczas wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920
- 10) Korzystając ze źródeł wyjaśnij następujące pojęcia:

A. Sanacja

B. Sejmokracja

C. "Przewrót Majowy"

- 11) Spróbuj wytłumaczyć na czym polegał fenomen i charyzma Marszałka Piłsudskiego korzystając z podanego tekstu i innych materiałów źródłowych.
- 12) Przedstaw przykłady historycznych związków braterstwa i przyjaźni polsko-węgierskiej na przestrzeni XIX i XX wieków.

DYSKUSJA - czym dla Ciebie jest patriotyzm? Czy patriotyzmu można się nauczyć?

5. Ocena pracy uczniów

Pochwała słowna!

Autorzy scenariusza:

Alina Papiewska-Csapó, nauczycielka języka polskiego w Ogólnokrajowej Szkole Polskiej na Węgrzech.

Barbara Viragh, nauczycielka języka polskiego w Ogólnokrajowej Szkole Polskiej na Węgrzech.

Wiktor Łozowski, nauczyciel historii w Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilnie.

Iwona Czerniawska, nauczycielka historii w Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie.

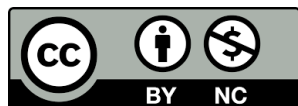
Tomasz Staniszewski, nauczyciel historii, Liceum Ogólnokształcące Niepubliczne Kolegium św. Stanisława Kostki w Warszawie.

Marek Sokołowski, nauczyciel historii, Liceum Ogólnokształcące Niepubliczne Kolegium św. Stanisława Kostki w Warszawie.

Agnieszka Wieszczycka- Bromska, Fundacja „Dla Polonii”.

Konspekt lekcji został opracowany podczas realizacji projektu „**Różne kultury – jedna tożsamość**”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej z programu ERASMUS+. Partnerzy projektu: Fundacja „Dla Polonii”, Macierz Szkolna na Litwie i Ogólnokrajowa Szkoła Polska na Węgrzech.

Informacje o projekcie i konspekty lekcji znajdziesz na portalu <http://e-akademia.net/>

RÓŻNE KULTURY – JEDNA TOŻSAMOŚĆ

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Erasmus+

